

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 19 listopada 2013 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi XI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. z dnia 18 czerwca 2013 roku znak (...) - (...) uznając, że I. K. nie ma obowiązku zwrotu Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. odsetek od nienależnie pobranego zasiłku chorobowego za okres do daty doręczenia decyzji w kwocie 165,27 zł oraz oddalił odwołanie w pozostałej części.

Powyższe orzeczenie Sąd Rejonowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych.

I. K. prowadzi działalność gospodarczą pod nazwą (...) K. I. i z tego tytułu podlega ubezpieczeniu chorobowemu. W okresach wskazanych w decyzji pobierała zasiłki chorobowe. Niezdolność do pracy w okresie od 6 czerwca 2012 roku do 12 czerwca 2012 roku powstała na skutek dolegliwości bólowych związanych z doznaną wcześniej kontuzją lewego barku. Niezdolność do pracy w okresie od 21 sierpnia 2012 roku do 17 września 2012 roku spowodowana była natomiast komplikacjami związanymi z zagrożoną ciążą wnioskodawczynie. W wystawionych zwolnieniach brak było szczególnych zaleceń względem wnioskodawczynie. W okresach wymienionych w zaskarżonej decyzji wnioskodawczynie wykonywała pracę zarobkową. W dniach 9-10 czerwca 2013 roku wnioskodawczynie przeprowadzała egzaminy semestralne w Centrum (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Ł., realizując w ten sposób część obowiązków wynikających z zawartej z tym podmiotem umowy zlecenia. W dniach 15 – 16 września 2013 roku wnioskodawczynie prowadziła zajęcia inauguracyjne dla studentów, w ramach zawartej z J. Ł. prowadzącym działalność gospodarczą pod nazwą (...), umowy zlecenia. Wnioskodawczynie otrzymała wynagrodzenie za te czynności.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Rejonowy uznał, że odwołanie jest częściowo zasadne.

Sąd przywołał przepis art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r., Nr 77, poz. 512 ze zm.), zgodnie z którym ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową lub wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. Jak wynika dokonanych ustaleń w okresach orzeczonej niezdolności do pracy wnioskodawczynie świadczyła pracę zarobkową poprzez prowadzenie egzaminów semestralnych oraz zajęć inauguracyjnych, realizując w ten sposób wiążące ją umowy zlecenia.

Zgodnie z art. 66 ust. 2 i 3 powołanej ustawy, jeżeli świadczenie zostało pobrane nienależnie z winy ubezpieczonego lub wskutek okoliczności, o których mowa w art. 15-17 i art. 59 ust. 6 i 7, wypłacone kwoty podlegają potrąceniu z należnych ubezpieczonemu zasiłków bieżących oraz z innych świadczeń z ubezpieczeń społecznych lub ściągnięciu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Zdaniem Sądu Rejonowego zaskarżona decyzja podlegała zmianie w zakresie żądania zapłaty ustawowych odsetek. W myśl art. 84 ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887) osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11. Za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się: świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania, świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

Sąd I instancji powołał się na wyrok z dnia 3 lutego 2010 roku w sprawie I UK 210/09, LEX nr 585713, gdzie Sąd Najwyższy wskazał, że nie ma żadnych podstaw do stosowania przepisów prawa cywilnego (o bezpodstawnym wzbogaceniu lub czynnie niedozwolonym) do oceny wymagalności nienależnie pobranego świadczenia. Określenia, od

kiedy należą się odsetki od świadczeń z ubezpieczenia społecznego, także od świadczeń podlegających zwrotowi, należy poszukiwać w prawie ubezpieczeń społecznych a nie w prawie cywilnym. Sąd Najwyższy wskazał, że podmiotowy aspekt uznania świadczenia za nienależne - świadomość pobierania świadczenia, które zostało uzyskane w sposób niezgodny z prawem - nie przesądza o tym, kiedy świadczenie jako nienależne w sensie prawnym, objęte jest obowiązkiem jego zwrotu. Owa świadomość jest jedną z przesłanek uznania świadczenia za nienależne, lecz jej istnienie nie sprawia, że świadczenie z ubezpieczenia społecznego jako nienależne podlega zwrotowi w dacie wypłaty. Można jedynie powiedzieć, że świadczenie uzyskane w takich okolicznościach nigdy nie należało się, a zatem w tym sensie "było nienależne" i "uważa się" je za nienależne zgodnie z art. 138 ust. 2 ustawy emerytalnej. Takie stwierdzenie nie wyczerpuje rozważanego problemu. Sąd Rejonowy podniósł, że świadczenia z ubezpieczeń społecznych są przyznawane w drodze decyzji administracyjnych i na podstawie decyzji administracyjnych są wypłacane. Nie można zatem utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej, jako nienależne, podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną.

Odesłanie do prawa cywilnego nie dotyczy terminów wymagalności świadczeń cywilnoprawnych ani - co się z tym wiąże - określenia, od kiedy dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia. Są to zasady dotyczące odsetek tylko pośrednio.

Sąd meriti zaznaczył, że przytoczone powyżej tezy Sądu Najwyższego podzielił Sąd Apelacyjny w Krakowie i Sąd Apelacyjny w Łodzi. W wyroku z dnia 21 marca 2013 roku, sygn. akt III AUa 1311/12 Sąd Apelacyjny w Krakowie wskazał, że zgodnie z art. 84 ust. 1 u.s.u.s. osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Odesłanie do "prawa cywilnego" dotyczy wyłącznie zasad zapłaty i wysokości odsetek, a nie zasad zwrotu nienależnego świadczenia. Zasady określające zwrot takiego świadczenia ze względu na upływ czasu (dawność, w tym znaczeniu potocznie przedawnienie) wskazane są w art. 138 ust. 4 i 5 u.e.r.f.u.s. (zasadniczo za okres nie dłuższy niż 3 lata od "żądania zwrotu", czyli wydania decyzji w tym przedmiocie). "Żądanie zwrotu" nienależnie pobranego świadczenia następuje przez doręczenie dotyczącej tego decyzji (można powiedzieć, że staje się wymagalne w tym momencie, a nie w czasie spełniania świadczeń). Z tą chwilą następuje też wymagalność (w prawnym znaczeniu według prawa cywilnego - art. 359 § 2 k.c.) roszczenia o odsetki, gdyż od tej chwili dłużnik pozostaje w opóźnieniu ze spełnieniem świadczenia głównego (art. 481 § 1 k.c.). Z tą też chwilą rozpoczyna się bieg przedawnienia roszczenia o zapłatę odsetek (art. 120 § 1 k.c.). Z kolei w wyroku z dnia 26 września 2012 roku w sprawie III AUA 316/12 Sąd Apelacyjny w Łodzi (LEX 1223382) wskazał, że przepis art. 84 ust. 1 u.s.u.s., a także przepis art. 138 ust. 1 u.e.r.f.u.s. nie określa, w jakim terminie nienależne świadczenie winno być zwrócone, a zatem dłużnik, według zasad prawa cywilnego, winien spełnić świadczenie niezwłocznie od doręczenia mu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia, jako nienależnie pobranego.

Sąd Rejonowy w pełni podzielił powyższą wykładnię powołanego art. 84 ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W myśl powyższych zasad zaskarżoną decyzję zmienił i orzekł, że I. K. nie ma obowiązku zwrotu organowi rentowemu ustawowych odsetek za okres do daty doręczenia zaskarżonej decyzji.

Powyższe orzeczenie w zakresie pkt 1 zaskarżył organ rentowy.

Zaskarżonemu orzeczeniu strona zarzuciła naruszenie prawa materialnego, a w szczególności art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Z 2009 roku, Nr 205, poz. 1585 z p. zm.) poprzez niewłaściwe jego zastosowanie i ustalenie, że ubezpieczona nie jest zobowiązana do zwrotu świadczeń chorobowych wraz z odsetkami liczonymi od następnego dnia po dokonaniu wypłaty świadczeń do dnia wydania decyzji zobowiązującej do zwrotu nadpłaty.

Mając powyższe na uwadze apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania od decyzji z dnia 18 czerwca 2013 roku.

W dniu 28 stycznia 2014 roku wnioskodawczyni złożyła odpowiedź na apelację wnosząc o jej oddalenie w całości.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 20 lutego 2014 roku pełnomocnik organu rentowego poparł apelację i wnioski w niej zawarte.

Sąd Okręgowy w Łodzi zważył co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego jest prawidłowy i znajduje oparcie zarówno w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym, jak i obowiązujących przepisach prawa.

Sąd Okręgowy w pełni aprobuje ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i przyjmuje je za własne, podziela również wywody prawne zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, nie znajdując żadnych podstaw do jego zmiany bądź uchylenia.

Bezpodstawny jest apelacyjny zarzut dotyczący błędnej wykładni art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585). Przepis ten stanowi, że osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego, z uwzględnieniem ust. 11.

W niniejszej sprawie podstawowa była kwestia przyjęcia – zgodnie ze stanowiskiem skarżącego - wykładni art. 84 ust. 1 ustawy systemowej, a więc prawidłowego rozumienia tego przepisu w zakresie odesłania do prawa cywilnego. Z zaprezentowaną w tym zakresie przez skarżącego tezę nie można się zgodzić, ponieważ nie znajduje ona potwierdzenia w najnowszym i jednolicie ugruntowanym stanowisku orzecznictwem. W wyroku z dnia 18 kwietnia 2013 roku wydanym w sprawie III AUa 13/11 (opubl. Legali) Sąd Apelacyjny w Poznaniu przyjął, że zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osobę, która nienależnie pobrała świadczenia obciąża bezwzględny obowiązek ich zwrotu. Nie jest to jedyna sankcja, ponieważ art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.) nakłada dodatkowo obowiązek uiszczenia odsetek za zwłokę, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Odesłanie do prawa cywilnego w kwestii naliczania i ustalania odsetek oznacza, że organy ZUS naliczać powinny odsetki ustawowe (art. 359 § 2 KC) od dnia doręczenia decyzji obligującej do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Powyższe stanowisko znajduje potwierdzenie także w pozostałym orzecznictwie sądów powszechnych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 marca 2013 r., sygn. akt III AUa 1311/12, wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 26 września 2012 r. w sprawie III AUA 316/12) czy też Sądu Najwyższego, na które to słusznie powołał się także Sąd Rejonowy. W uzasadnieniu wyroku z dnia 3 lutego 2010 r. (I UK 210/09, LEX nr 585713) Sąd Najwyższy stwierdził, że nie można utrzymywać, że świadczenia wypłacone na podstawie pozostającej w obrocie prawnym decyzji administracyjnej jako nienależne podlegały zwrotowi w dacie wypłaty, choćby przesłanki przyznania świadczenia w rzeczywistości nie istniały lub odpadły. Świadczenia w myśl art. 84 ustawy systemowej i art. 138 ustawy o emeryturach i rentach uważane za nienależne podlegają zwrotowi dopiero wtedy, gdy organ rentowy wyda stosowną decyzję administracyjną. Pogląd ten umacnia treść art. 84 ust. 4 i ust. 7 ustawy systemowej, w których użyte zostały sformułowania "kwoty nienależnie pobranych świadczeń ustalone prawomocną decyzją" (ust. 4) oraz "uprawomocnienie się decyzji ustalającej te należności" (ust. 7). Świadomość uzyskania prawa do świadczeń na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo innego rodzaju wprowadzenia w błąd organu rentowego, jest jedynie jedną z przesłanek wydania decyzji. Organ rentowy jest przy tym - z mocy art. 138 ustawy emerytalnej (tak samo z mocy art. 84 ustawy systemowej) - ograniczony co do okresu, za który może żądać zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń. W tej decyzji organ określa kwotę świadczeń nienależnych, od kwoty wymienionej w decyzji należą się odsetki „w wysokości i na zasadach prawa cywilnego”.

Oznacza to, że rozumienie powyższej normy prawnej sprowadza się do stwierdzenia, że nie określa ona, w jakim terminie nienależne świadczenie winno być zwrócone, a zatem dłużnik, według zasad prawa cywilnego, winien spełnić

świadczenie niezwłocznie od doręczenia mu decyzji ustalającej obowiązek zwrotu świadczenia, jako nienależnie pobranego. To z kolei oznacza, że obowiązek zapłaty odsetek aktualizuje się od tego właśnie momentu, nie zaś – jak błędnie przyjmuje apelujący – od daty wypłaty każdorazowo nienależnych świadczeń. Sąd Okręgowy zauważa, że odsetki należą się za czas opóźnienia, poczynając od dnia wymagalności długu, czyli bieg wymagalności odsetek rozpoczyna się już z pierwszym dniem opóźnienia. Z poczynionych ustaleń faktycznych wynika, że organ rentowy wydając zaskarżoną decyzję nie był uprawniony do żądania odsetek ustawowych, ponieważ prawo do nich zrealizowało się dopiero od dnia doręczenia wnioskodawczyni przedmiotowej decyzji.

W kontekście powyższych rozważań Sąd Okręgowy przyjął, iż prezentowana w apelacji argumentacja nie może odnieść zamierzonego skutku judykacyjnego. Sąd Rejonowy trafnie uznał, że wnioskodawczyni nie ma obowiązku zwrotu organowi rentowemu ustawowych odsetek za okres do daty doręczenia zaskarżonej decyzji.

W konsekwencji Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację organu rentowego, jako nieuzasadnioną.